יפעת מידע תקשורתי דרך מנחם בגין 96-98 (לשעבר דרך פ"ת) תל אביב 67138 טל. 03-5635050 פקס. 03-5617166

53151860-9	06/05/2016	מעריב - גלובס	עמוד 1	1/3	19.92x14.9
פסקי די - 39848					

"בתי־המשפט התחילו לצמצם את זכויות הידועים־בציבור, שהגיעו לממדים מוגזמים"

בצל פסק הדין שניתן השבוע בעניין "המיליארדר החסכן", ששלח את בת הזוג לשעבר לביתה בידיים ריקות, "גלובס" בודק: לאן הולך מוסד הידועים־בציבור

/ אלה לוי־וינריב, עמ' 8

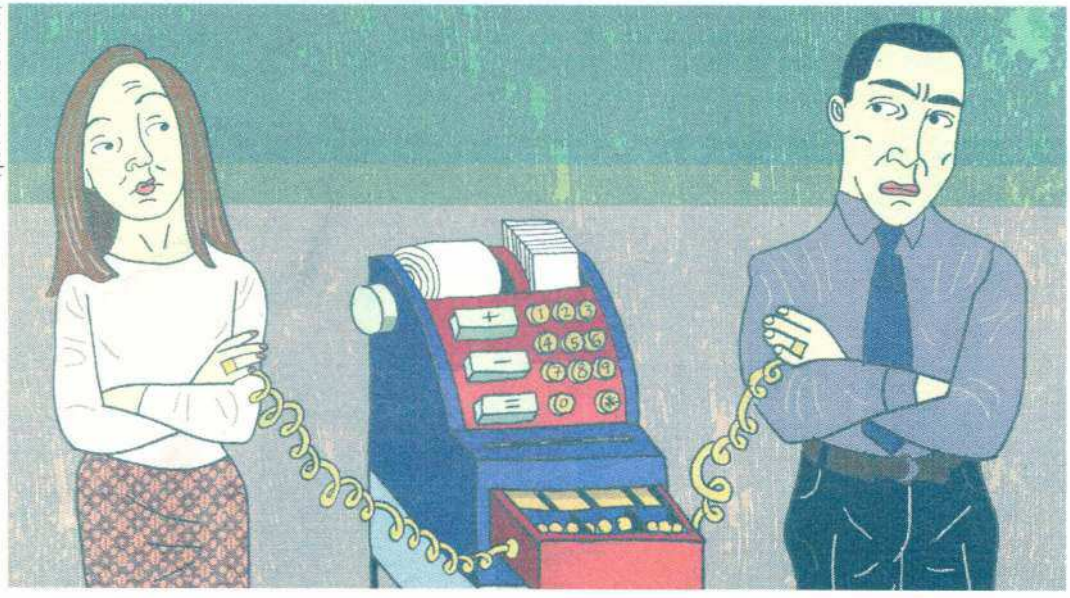

(איור: מיכל פרידמן)

יפעת מידע תקשורתי דרך מנחם בגין 96-98 (לשעבר דרך פ"ת) תל אביב 67138 טל. 03-5635050 פקס. 03-5617166

53151865-4	06/05/2016	מעריב - גלובס	עמוד 8	2/3	26.89x31.49
פסקי די - 39848					

בעקבות פסק הדין בעניין "המיליארדר החסכן" שקבע כי זה לא יחלוק את עושרו עם בת־זוגו לשעבר: לאן הולך מכאן מוסד הידועים־בציבור?

עד שהרכוש יפריד בינינו

הרבה ידועות־בציבור עקבו השבוע בסקרנות ובחשש אחר סיפורו התמוה־הזוי של מיליארדר ישראלי חשאי, שבמסגרת סכסוך מול חברתו־לחיים ואם ילדיו, חשף מערכת יחסים ביזארית בעלת "סממנים פתולוגיים", כהגדרת השופט, שבמהלכה התקטנן (18 שנה!) עם זוגתו לחיים על כל שקל שהוציאה, משל היה אחרון התפרנים ● מתברר שקמצנותו הוכיחה את עצמה: בית־המשפט שיגר את האישה לביתה בידיים ריקות, וקבע כי קפדנותו של המיליארדר מלמדת על הפרדה רכושית מוחלטת ● אז מה יהיה מעתה על מעמדם של הידועים־בציבור ועל זכויותיהם ברכוש בני ובנות זוגם / **אלה לוי־וינריב**

כפי ש"גלובס" פירסם השבוע, סאגת "המיליארדר החסכן" טרם הסתיימה. האמוציות, התככים, הטענות וההשמצות ההדדיות בפרשה (ראו מסגרת) יגיעו בקרוב לפתחו של בית־המשפט המחוזי בתל־אביב, במסגרת ערעור שתגיש הידועה־בציבור לשעבר של המיליארדר על החלטת ביהמ"ש לענייני משפחה, כי היא אינה זכאית למחצית מהרכוש שצבר המיליארדר במשך כ־20 שנות זוגיותם.

לפתחו של בית־המשפט המחוזי תיכנס למעשה לא רק הסאגה הפרטית והמסקרנת של בני־הזוג הנ"ל, אלא שאלה רחבה הרבה יותר, שהתשובה עליה עשויה להשפיע על כלל הידועים־בציבור בישראל.

ביהמ"ש יצטרך להכריע לא רק בשאלה מה היה טיב יחסיהם של בני־הזוג הספציפיים שיתייצבו בפניו, כי אם בשאלה מה המדיניות שהוא רוצה להנהיג בעניין מעמדם של הידועים־בציבור בחברה הישראלית.

פרשה זו, יחד עם סכסוך הירושה המתוקשר של חני אילן, בת־זוגו בשנות חייו האחרונות של העיתונאי ואיש הטלוויזיה המנוח מוטי קירשנבאום, עם ילדיו של קירשנבאום, העלו שוב אל קדמת במת הדיונים הציבורית את השאלות המתבקשות בנוגע למעמדם של הידועים־בציבור וזכויותיהם ברכוש בני ובנות זוגם.

חני אילן טוענת, כי חרף קיומה של צוואה שבה היא אינה מוזכרת כיורשת, יש להכיר בה כידועה־בציבור של קירשנבאום, הזכאית למחצית מעיזבונו.

אין חוק ידועים בציבור

בשנת 2014 חיו בישראל כ־1.7 מיליון זוגות, כ־95% מהם זוגות נשואים, ויתר הזוגות (5%), כ־88 אלף, הם בני־זוג החיים יחד, אך אינם נשואים זה לזו. בהשוואה למדינות מפותחות מדובר בשיעור נמוך יחסית – 7% באיטליה, 12% בארה"ב, 13% בגרמניה, 14% באירלנד, 21% בהולנד, 24% בדנמרק ו־27% – בנורבגיה.

ידועים־בציבור הם בני־זוג המקיימים מסגרת משפחתית, ואינם נשואים זה לזה, אך לא כל מי שמתגורר יחד ו/או מולידים יחד ילדים, נכנסים אוטומטית להגדרה הזאת. במדינת ישראל אין חוק אחד המגדיר מי הם ידועים־בציבור או מסדיר בצורה רוחבית את מעמדם וזכויותיהם. אין "חוק הידועים־בציבור". המעמד הזה – ידוע/ה־בציבור – נתפר טלאי על טלאי לאורך השנים בחוקים שונים, שהכירו בזכויותיהם של בני ובנות זוג לא נשואים, וכן בפסיקה שהרחיבה זכויות אלה.

סגן־נשיא ביהמ"ש לענייני משפחה במחוז מרכז לשעבר, השופט בדימוס יעקב כהן, מסביר, כי "מעמדה של הידועה־בציבור נוצר למעשה בפסיקה של בית־המשפט העליון. מדובר בהלכות משפטיות, ולא בחקיקה, כי אין חוק הידועים־בציבור. במקביל, במהלך השנים עוגנו ונוצרו זכויות שונות של ידועים־בציבור בדברי חקיקה שונים, שנתנו מעמד לידועים־בציבור, כדוגמת חוק גמלאות של עובדי מדינה בשירות הציבורי, שהכיר בזכאותם של בני־זוג שאינם נשואים לקצבאות של בני־זוגם; וחוק הביטוח הלאומי שהכיר בידועות־בציבור שבני־זוגן נהרגו במלחמה.

אחד הסעיפים הכי חשובים בעניין הזה, הוא סעיף 55 לחוק הירושה, שהשווה את מעמדה של ידועה־בציבור של אדם למעמדה של אישה נשואה. החוק קובע, שאם איש ואישה חיו יחד במשק־בית משותף, קיימו חיי משפחה, ואחד מהם נפטר, יראו את הנותר כאילו היה נשוי לו".

בענייני ירושת ידוע/ה־בציבור, ביהמ"ש אף הגדיל לעשות והכיר בזכויותיהם של בני־זוג חד־מיניים לרשת את בני־זוגם, כאילו היו נשואים. לדברי השופט בדימוס כהן: "למרות שכתוב איש ואישה, ביהמ"ש המחוזי בנצרת פירש זאת כך שזה חל גם על איש ואיש וגם על אישה ואישה. זאת, שוב, למרות שהחוק אומר במפורש 'איש ואישה', וברור שזו לא הכוונה המקורית של המחוקק". בכל מקרה, מבהיר השופט בדימ', "כיוון שזה לא נעשה בחקיקה אחת, בכל מקום התנאים של הידועות־בציבור הם תנאים שונים".

כך, במהלך השנים העניקה המדינה לזוגות שאינם מעוניינים או אינם יכולים להינשא על־פי חוקי המדינה (פסולי חיתון, גרושה וכהן, זוגות חד־מיניים ועוד), זכויות וחובות הדומים לזוגות נשואים. וכך, נוצרה גם סיטואציה שבה גבר או אישה יכולים להיחשב לידועים־בציבור לעניין אחד, אך לא להיות מוכרים כידועים־בציבור לעניין אחר.

נוכח המצב הזה, לא אחת מוצאים את עצמם בני־זוג לא נשואים עם סימני־שאלה גדולים בנוגע למעמדם בעת פירוד, ולזכויותיהם ברכוש של בן או בת הזוג. אך לדברי השופט בדימוס כהן, הפסיקה צמצמה מאוד בשנים האחרונות את סימני־השאלה הללו. "עם השנים הכירו יותר ויותר במעמד ובזכויות של ידועים־בציבור, אך הפסיקה לא הכירה בכך כסטטוס, כמו סטטוס של נשוי. ידוע או ידועה בציבור זה לא סטטוס. זה מצב עובדתי טעון הוכחה. תמיד היה צורך להוכיח את מעמדך כידוע־בציבור".

כהן מציין, כי "מי שטוען שהוא ידוע־בציבור צריך להוכיח שהוא חי יחד עם בן/בת הזוג, ושהם קיימו/מקיימים משק־בית משותף. באשר לזכויות ברכוש, המעמד של הידועים־בציבור הלך והתחזק משנות ה־50 בפסיקה של ביהמ"ש העליון. אבל בשנים האחרונות הפסיקה נוטה יותר לבדוק את המושג 'כוונת שיתוף', ולומר שבמקומות שלא הייתה כוונה של בני־הזוג לשתף זה את זה ברכוש, אנחנו לא נעשה שיתוף כפוי על אחד מבני־הזוג".

"המשוואה היא שקמצנות חולנית שווה נישול? זאת תוצאה קשה מאוד, גם בתיק הספציפי וגם כמדיניות שיפוטית. להגיד שהיא לא זכאית לכלום אחרי 18 שנה, זו תוצאה קשה שלא עולה בקנה אחד עם המדיניות של המחוקק ומה שהוא רואה בידועות־בציבור. מאוד מעניין יהיה לראות את עמדת ערכאת הערעור"

התנהלות חסכנית - הפרדה רכושית

בעוד שעל בני־זוג נשואים חל "חוק יחסי ממון", הקובע, ככלל, כי בעת פקיעת נישואים ייערך "איזון משאבים" בין הצדדים – כלומר, כל רכושם של בני־הזוג יחולק בחלקים שווים ביניהם, גם אם הוא לא רשום על־שם שניהם (למעט רכוש שניתן לאחד מבני הזוג בירושה או נרכש לפני הנישואים ולא נעשו בו פעולות שיש בהם כדי להעיד על כוונת שיתוף בו) – אין הוראה דומה החלה על ידועים־בציבור. "החוק הזה לא חל על ידועים־בציבור ואלה צריכים להוכיח כוונת שיתוף שאותה ניתן ללמוד מהמון אלמנטים – כמו קיום חשבון משותף, ניהול עסק יחד, מימון הוצאות הבית יחד ועוד", אומר השופט בדימוס כהן.

כך, השופט יהורם שקד שהכריע בעניינם של הידועה־בציבור ו"המיליארדר החסכן", הבהיר בשלב די מוקדם של פסק־דינו, כי אין די בהיותם של בני־זוג כמי שחיים יחד ומקיימים משק־בית משותף, ואף כאשר אין מחלוקת על היותם ידועים־בציבור, כדי לקבוע שיתוף בנכסים. לדבריו, יש לבחון אם הם אכן התכוונו לשיתוף או להפרדה.

השופט שקד כתב בפסק־דינו, כי "אופייה של מערכת היחסים בין בני־זוג שלא נישאו והסכמותיהם (בין במפורש ובין מכללא), הם שקובעים את היקף זכויותיהם של הצדדים, האחד ברכושו של משנהו", והוסיף, כי "אין לתובעת או לכל ידוע/ה־

יפעת מידע תקשורתי דרך מנחם בגין 96-98 (לשעבר דרך פ"ת) תל אביב 67138 טל. 03-5635050 פקס. 03-5617166

53151877-7	06/05/2016	מעריב - גלובס	עמוד 9	3/3	27.34x32.45
פסקי די - 39848					

"בשנים קודמות הפסיקה הרחיבה את הזכויות של ידועים־בציבור בממדים מוגזמים, שהם עברו כבר את הזוגות הנשואים. מאז, בתי־המשפט התחילו לצמצם את זכויות הידועים־בציבור, והתחילו לעשות הבחנה בין זוגות שנישאו לבין זוגות שיכלו להתחתן, לבין זוגות שלא יכלו להתחתן. מי שלא רוצה להתחתן צריך להביא הוכחות לכוונת שיתוף. אין שיתוף אוטומטי"

רקע

אלה לוי־וינריב

האישה תטען בערעור: אין לנו רכוש משותף כי הוא מסתיר את הונו ולא רושם נכסים על שמו

סיפור זוגיותם של המיליארדר החסכן ובת־זוגו נפרש בהרחבה בפסק־דין של השופט יהורם שקד מביהמ"ש לענייני משפחה בת"א. בפסק־הדין מגולל השופט מערכת יחסים בעלת "סממנים פתלוגיים" כלשונו, לאחר שמצא כי במשך כ־20 שנה התחשבן המיליארדר עם בת־זוגו על כל שקל ושקל שהוציאה.

בפסק־הדין מתוארת התנהלותו החסכנית, שלא לומר קמצנית, של המיליארדר, אשר בחן כל הוצאה שהוציאה האישה במשך כל שנות חייהם המשותפים. האישה הייתה מביאה לעיונו רשימות בכתב־יד של מצרכים שרכשה והוצאות ששילמה – ורק לאחר שכל הוצאה נבחנה בדקדקנות, היא הייתה מקבלת החזר הוצאות.

הגבר אף ציין על גבי הרשימות באילו הוצאות אינו מוכן לשאת. הגבר הגיש לביהמ"ש מאות מסמכים כאלה, שמהם עולה, כי התחשבן באופן כפייתי על כל הוצאה. בהמשך לכך, קבע השופט, כי דווקא עדויותיה של האישה על קמצנותו של האיש מוכיחות כי הוא לא התכוון לחלוק איתה את רכושו.

על יחסי ההפרדה הרכושית שניהלו הצדדים למד השופט גם מהעובדה, כי השניים לא ניהלו חשבונות סנק משותפים, ואף לא היו בעלי זכות חתימה בחשבונות זה של זה, לא היו להם כרטיסי־אשראי משותפים, מעולם לא נרכש על ידם כל נכס משותף, ונכסי המיליארדר היו רשומים על שמו בלבד לאורך כל השנים. כך גם דירתה של האישה מגישואיה הקודמים, רשומה רק על שמה. כמו כן, הם הגישו דוחות מס נפרדים, ולא נחשפו לדוחות זה של זה, ואין להם חובות או זכויות משותפים.

אולם, כפי שפורסם ב"גלובס" השבוע, בכוונת האישה לתקוף קביעות אלה בבית־המשפט המחוזי, ובין היתר לטעון כי השניים ניהלו חיי שיתוף, וכי רשימות הקניות וההוצאות רק סיפקו את הצורך הכפייתי של בן־זוגה לשליטה; וכן, העובדה שאין להם רכוש משותף נובעת מכך שבן־זוגה (לשעבר) מסתיר את רכושו העצום, וממעט לרשום נכסים על שמו. ●

בציבור אחר/ת זכות קנויה לחלק בנכסי בן/בת־הזוג". לדבריו, יש להיזהר מקביעת שיתוף לכלי מקום שהצדדים לא קבעו זאת ביניהם.

במקרה זה, מצא השופט כי גם לאחר 20 שנות זוגיות ושלושה ילדים, ניתן ללמוד מאורח חיי בני־הזוג על הפרדה רכושית. זאת, בין היתר, על רקע התנהלות "חסכנית" באורח קיצוני של המיליארדר, והמעקב הכפייתי כמעט שניהל אחר ההוצאות שהוציאה האישה.

המומחים חלוקים כעת בנוגע לשאלה אם פסיקה זו מנחיתה מהלומה על מוסד הידועים־בציבור או מחזירה את מעמד מוסד הנישואים למקום הראוי לו – מעמד־על לעומת התבניות הזוגיות האחרות.

לדברי עו"ד רות דיין־וולפנר, מומחית לדיני משפחה, מדובר בפסק־דין קשה מאוד, שמכשיר נישול של אישה שהייתה כנשואה לכל דבר ועניין, ופוגע במוסד הידועים־בציבור במידה משמעותית. "אם הם היו נישאים לא הייתה כל אופציה לנשל אותה, ואם מתעלמים מהסכם הפירוד שעליו חתמו בני־הזוג לקראת תום הקשר ביניהם – שגם השופט מתעלם ממנו כמעט לחלוטין – אז גם עליהם יש להחיל את הכללים שחלים על נשואים.

"החוק לגבי נישואים אומר, שהכול משותף וגם על ידועים־בציבור החילו את חזקת השיתוף, שהמטרה שלה היא להשוות אותם לזוג נשוי. אז מה פסק־הדין אומר? שאם אתה חי עם מישהי 20 שנה, מספיק שתתנהג איתה בקמצנות חולנית, וככה תגן על הרכוש שלך. זו תוצאה בלתי מתקבלת על הדעת".

עוד מוסיפה עו"ד דיין־וולפנר, כי הסקת המסקנות של ביהמ"ש מאורח חייהם של בני־הזוג שגויה. "מכך שגבר מתנהג לאישה בצורה חולנית כזאת, להסיק שאין ביניהם שום שיתוף רכושי – אני לא בטוחה שאני יכולה להשלים עם מסקנה כזאת. במיוחד שאצלנו מוסד הידועים־בציבור קיבל מעמד מיוחד בגלל שאין לנו אפשרות להינשא בארץ בנישואין אזרחיים".

דיין־וולפנר אף מפנה לדין החל על ידועים־בציבור, במקרה של ירושה, כדי להבהיר את האבסורד שעולה מפסק־הדין לטענתה. "אם אותו מיליארדר היה מת ולא היה עורך צוואה, אז לפי החוק היא הייתה יורשת אותו כאשתו.

"המחוקק ראה בידועה־בציבור כשווה לאישה במקרה של ירושה, למעט במקרים שהבעל עושה צוואה ומחליט להדיר אותה. אז אם הוא נפטר, היא זכאית לחצי, אבל בגלל שהוא נפרד ממנה וחי איתה במשך 18 שנה בצורה חולנית, כפי שהגדיר זאת השופט, אז לא היא זכאית לכלום?

"המשוואה היא – שקמצנות חולנית שווה נישול? זאת תוצאה קשה מאוד, גם בתיק הספציפי וגם כמדיניות שיפוטית. להגיד, שהיא לא זכאית לכלום אחרי 18 שנה, זו תוצאה קשה שלא עולה בקנה אחד עם המדיניות של המחוקק ומה שהוא רואה בידועות־בציבור. מאוד מעניין יהיה לראות את עמדת ערכאת הערעור".

ההבדל בין נשואים לידועים־בציבור

אך לא כולם מסכימים עם דעה זו. עו"ד יורם ירקוני, מעורכי־הדין המובילים בתחום המשפחה, סבור, כי פסק־הדין מחזיר את מעמד הידועים־בציבור למקום הראוי לו, ומתכתב עם הפסיקה הקיימת בנושא בשנים האחרונות.

עו"ד ירקוני: "בשנים קודמות הפסיקה הרחיבה את הזכויות של ידועים־בציבור בממדים מוגזמים, שהם עברו כבר את הזוגות הנשואים. היו גלים בפסיקה. בשנות ה־70 וה־80 היה ברור שמאוד קשה לצבור זכויות כידועים־בציבור, אבל לאט־לאט ככל שהממסד הדתי עשה יותר בעיות להתחתן, אז המערכת המשפטית העניקה יותר ויותר זכויות לידועים־בציבור. עורכי־הדין כבר התחילו להילחץ כאשר נתנו ייעוץ לבני־זוג שאומר, שאם אין להם חשבון משותף ואין קורת־גג משותפת, אז אין זכות לשיתוף ברכוש. הם כבר לא היו בטוחים שזה באמת יהיה ככה".

אולם, לדברי ירקוני, "לפני כשלוש שנים במחוזי בחיפה, ניתנה פסיקה שאומרת שקצת הגזמנו, והגיע הזמן לעצור את התופעה הזאת שכאילו אין הבדל בין נשואים לידועים־בציבור. מאז, בתי־המשפט התחילו לצמצם את זכויות הידועים־בציבור, והתחילו לעשות הבחנה בין זוגות שנישאו לבין זוגות שיכלו להתחתן, לבין זוגות שלא יכלו להתחתן. מי שלא רוצה להתחתן צריך להביא הוכחות לכוונת שיתוף. אין שיתוף אוטומטי.

"אז פסק־הדין של שקד, אומר ירקוני, משתלב בפסיקה הקיימת בשנים האחרונות. פסק־הדין בסך־הכול עוצר את ההשתוללות של הזכויות של ידועים־בציבור שבחרו לא להתחתן. זה לא פוגע בזכויות של מי שלא יכול היה להתחתן, ונאלץ לחיות ללא נישואים".

גם השופט בדימוס כהן סבור שאין בפסק־הדין חדש, והוא ממשיך את המגמה של בתי־המשפט מהשנים האחרונות. "אין כאן מהלומה למוסד הידועות־בציבור. פסק־הדין לא מחדש דבר, כי זו הפסיקה בכל השנים האחרונות בבית־המשפט העליון. הפסיקה דורשת הוכחה לכוונת השיתוף. יש פסקי־דין רבים מאוד שבהם לא הקנו זכויות לבני־זוג לא נשואים, כי הגיעו למסקנה שלא הייתה כוונת שיתוף.

"במקרה של המיליארדר, שפסק־הדין של שקד עוסק בו, נראה שהמיליארדר לא רצה לשתף אף אחד בשום דבר שיש לו, והשופט ראה את מערכת היחסים בין הצדדים כנפרדת מבחינה רכושית".

השאלה המרכזית העומדת כיום בלב הדיון בסוגיה של – מתי כן יחולקו הנכסים בין בני־זוג שכבר הוכרו כידועים־בציבור, היא מה רצו הצדדים. בית־המשפט מנסה להתחקות אחר הרצון הזה על־סמך העובדות המוצגות בפניו, ומבקש לתת משקל כבד ל"אוטונומיית־הרצון של בני־הזוג בעיצוב הקשר הזוגי ביניהם ובקביעת ההסדר הרכושי החל על נכסיהם" – כפי שניסח זאת ביהמ"ש העליון באחד מפסקי־הדין.

אז מה יהיה בערעור?

בפסק־הדין של "המיליארדר הוסכן" סוקר השופט יהורם שקד את הפסיקה של ביהמ"ש העליון, שלפיה לעיתים בני־זוג מקיימים חיי זוגיות משותפים ללא אקט פורמלי של נישואין מתוך בחירה, שלא למסד את הקשר הזוגי ביניהם, והדבר עשוי להעיד על ארעיות הקשר או על היותו קשר בלתי מחייב באופן השולל כוונת שיתוף.

בפסיקה זו צוטטה לא אחת עמדתו של פרופ' שחר ליפשיץ, מהמומחים המובילים באקדמיה בתחום דיני המשפחה, ומי שנמנה עם צוות ההגנה של "המיליארדר החסכן", בספרו "הידועים־בציבור", בפרק "נשואים בעל כורחם", שלפיה המדינה חייבת להימנע מכפיית שיתוף במקרה של ידועים־בציבור, שלא התכוונו לכך. לטענתו, יש כאן התערבות בבחירה החופשית של האדם הפרטי.

השופט שקד קבע, כי מכלול העובדות במקרה של המיליארדר החסכן הוא כזה השולל את כוונת השיתוף באופן חד וברור. אך האם דינה של הידועה־בציבור במקרה זה – אישה שחיה עם בן־זוגה 18 שנים והביאה עימו 3 ילדים לעולם – כדין כל ידועה־בציבור? האם פרק הזמן שבו נמשכה הזוגיות, והעובדה כי היא תמכה בו לאורך השנים, לא מצדיקים את בחינת העובדות באופן אחר? לדברי עו"ד דיין־וולפנר, "יש ידועים־בציבור ויש ידועים־בציבור", ומציינת כי "לא הרי ידועים־בציבור שחיו יחד שלוש־ארבע שנים ולא נישאו, ואין ביניהם שום דבר, לבין בני־זוג שחיו יחד 18 שנה, הביאו ילדים לעולם, וקיבעו מצב שבו האישה תומכת בתא המשפחתי בזמן שהבעל צובר נכסים".

השופט בדימוס כהן לא מסכים. "פסק־הדין של שקד מדגים את הקושי שקיים בהוכחת שיתוף, ובמקרה הזה הידועה־בציבור לא הוכיחה שבן־זוגה התכוון לחלוק איתה את רכושו. זה כל הסיפור".

● **אז אין סיכוי לערעור שתגיש?**

השופט בדימוס כהן: "ההתערבות של בית־המשפט המחוזי תהיה רק בממצאים המשפטיים. השופט השתית את המסקנות שלו על ממצאי עובדה שהייתה הפרדה רכושית מוחלטת, ובזה ערכאות הערעור לא מתערבות. על פני הסיפור, סיכויי הערעור נמוכים". ●